

Yükselen Piyasalar Olarak Polonya ve Türkiye: İktisadi Temas Alanları, Küresel Karşılaştırmalar ve Transatlantik Eğilimler*

İrfan KALAYCI

İnönü Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü, Malatya.
Email: irfan.kalayci@inonu.edu.tr

Güller ŞAHİN

Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi SBE İktisat AD., Malatya.
Email: gullersahin_@hotmail.com

Halil İ. AYDIN

Şırnak Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü, Şırnak.
Email: h.ibrahimaydin0612@hotmail.com

ÖZET: Polonya ve Türkiye, uluslararası raporlara göre, dünyanın en gelişen 30 ülkesi arasında yer almaktadır (Türkiye 9.; Polonya ise 19.sırada). Milli gelirden Polonya AB'nin en büyük 6. ve en fazla yabancı yatırımı çeken (Almanya'dan sonra) 2. ekonomisi iken, Türkiye ise dünyanın 17. büyük ekonomisidir. Polonya ile Türkiye arasında kurulan diplomatik ilişkilerin 600. yıldönümü (2014) nedeniyle yapılan bu çalışmada iki ülke şu üç açıdan değerlendirilmektedir: (1) Polonya ve Türkiye arasında tarihsel planda ve günümüzde birçok iktisadi temas (yatırım, dış ticaret ve turizm, vb.) alanı ve halen yürürlükte olan 12 tane iktisadi antlaşma bulunmaktadır. Örneğin, Gümrük Birliği, 6 milyar dolar civarındaki ticaret hacmini arttırmaya devam etmektedir. Son küresel mali kriz iki ülke arasındaki ilişkilerin istikrarını bozmamıştır. (2) Bazı küresel göstergelere göre iki ülkenin gelişmişlik düzeyi farklılık göstermektedir. Örneğin, her iki ülke yolsuzluk endeksi (CPI) bakımından 176 ülke arasında "orta temiz" (2012) ve özgürlük endeksi (IEF) bakımından "orta özgür" (2013) sayılırken; insani gelişme endeksi (HDI) bakımından Polonya "çok yüksek gelişmiş", Türkiye ise "yüksek gelişmiş ülkeler" grubunda (2013) yer almıştır. (3) Ayrıca iki ülke birbirlerine olan tarihsel yakınlıktan dolayı benzer transatlantik eğilimlere de sahiptir. Örneğin her iki ülkede, AB yerine ABD'nin küresel liderliği daha fazla benimsenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Polonya ve Türkiye; İktisadi Temas Alanları; Küresel Karşılaştırmalar; Transatlantik Eğilimler.

JEL Kodu: F16; F50.

Poland and Turkey as Emerging Markets:

Economic Contact Areas, Global Compares and Transatlantic Trends

ABSTRACT: According to international reports, Poland and Turkey are among the most developing 30 countries around the World (Turkey 9th, Poland 19th). Considering national income, Poland is the 6th largest and with respect to the attracting foreign investment 2th country of the EU (after Germany), Turkey is the world's 17th largest economy. In this study which is done because of 600th anniversary (2014) of establishing diplomatic relations between Turkey and Poland, these two countries have evaluated the following three aspects: (1) Currently and historical background, there are many economic contacts area (investment, foreign trade, and tourism, etc.) and 12 economic treaties which are still in force between Poland and Turkey. For example, Customs Union keeps on increasing trade volume around \$6 billion. The recent global financial crisis didn't disrupt the stability among these countries. (2) According to some global indicators, the level of development of the two countries is different. For instance, in terms of human development index (HDI) Poland is called as "advanced very high" and Turkey is called as "highly developed countries" while both countries are

* Bu makale; Süleyman Demirel Üniversitesi'nin 29-31 Mayıs 2014'te düzenlediği "Küresel Sorunlar ve Çözüm Arayışları" başlıklı II. Uluslararası Davraz Kongresi'nde kabul edildiği halde sunulmayan bildirinin gözden geçirilmiş şeklidir.

take part in group in terms of corruption index (CPI) are “medium clean” among the 176 countries, in terms of freedom index (IEF) are “medium free”. (3) Furthermore, these two countries have the similar trends in transatlantic due to historical proximity to each other. For example, in both countries, instead of EU, USA global leadership is more adopted.

Keywords: Poland and Turkey; economic contact areas; global compares; transatlantic trends.

JEL Code: F16; F50.

1. Giriş

- Geç olması, hiç olmamasından iyidir (Lepiej późno niż wcale).
Polonya atasözü

Lehçe ve Türkçe konuşan iki toplum nasıl anlaşır? Ortak çıkarlar iktisadi ve küresel olunca anlaşmak kolay olur ve lisan farklılığı bir ayrıntıdan ibaret kalır. Bu saptamaya konu olan, Osmanlı döneminde 1414 yılında başlayan Polonya ile Türkiye arasındaki diplomatik ilişkinin, Avrupa Birliği (AB) ortak paydasından dolayı çeşitlenerek ve artarak sürmesidir.

Orta ve Doğu Avrupa (ODA) coğrafyasında önemli bir konumda bulunan Polonya hem dünya ve hem de Türkiye için sıradan bir post-komünist ve/veya neo-liberal bir ekonomi değildir. Zira Polonya post-komünist ODA ülkeleri arasında en sağlıklı ekonomiye sahip ülke sayılmaktadır. Benzer şekilde, Türkiye de Polonya ve onun tam üyesi olduğu AB açısından herhangi bir Orta Doğu ülkesi değildir. Türkiye, eğer orta vadede sosyo-ekonomik yapı kuvvetlenir ve siyaset takvimi de izin verir ise, AB ailesine katılacaktır. Her iki ülkeyi günümüzde yine yan yana getiren, bu ülkelerin dünyanın yükselen ekonomiler merdiveninde değişik basamaklarında konuşlanmış olmalarıdır.

Polonya, AB'ye, 10 ülkeyle birlikte en büyük genişleme hamlesinin yaşandığı 2004 yılında üye olmuştur. Beşinci genişleme sürecinde, siyasal kriterleri yerine getirmiş olan 10 ülkeden ‘İlk dalga ülkeler’ (‘Lüksemburg Grubu’) olarak adlandırılan Çek Cumhuriyeti, Estonya, G. Kıbrıs, Macaristan, Polonya ve Slovenya ile müzakerelere başlanması kararı Aralık 1997 tarihli Lüksemburg Zirvesi’nde; ‘İkinci dalga ülkeler’ (‘Helsinki Grubu’) olarak adlandırılan Bulgaristan, Romanya, Malta, Letonya, Litvanya ve Slovakya için ise Aralık 1999 tarihli Helsinki Zirvesi’nde oybirliği ile alınmıştır (İKV, 2014).

Polonya ile Türkiye arasında kurulan diplomatik ilişkilerin 600. yıldönümü (2014) nedeniyle yapılan bu çalışmada iki ülke şu üç açıdan değerlendirilmektedir:

(i) Polonya ve Türkiye arasında tarihsel planda ve günümüzde birçok iktisadi temas (yatırım, dış ticaret, vb.) alanı ve halen yürürlükte olan 12 tane iktisadi antlaşma bulunmaktadır. Örneğin, Gümrük Birliği, 6 milyar dolar civarındaki ticaret hacmini arttırmaya devam etmektedir. Son küresel mali kriz iki ülke arasındaki ilişkilerin istikrarını bozmamıştır.

(ii) Bazı küresel göstergelere göre iki ülkenin gelişmişlik düzeyi farklılık göstermektedir. Örneğin, her iki ülke yolsuzluk endeksi (CPI) bakımından 176 ülke arasında “orta temiz” (2012) ve özgürlük endeksi (IEF) bakımından “orta özgür” (2013) sayılırken; insani gelişme endeksi (HDI) bakımından Polonya “çok yüksek gelişmiş”, Türkiye ise “yüksek gelişmiş ülkeler” grubunda (2013) bulunmaktadır.

(iii) Ayrıca iki ülke birbirlerine olan tarihsel yakınlıktan dolayı benzer transatlantik eğilimlere de sahiptir. Örneğin her iki ülkede, AB yerine ABD’nin küresel liderliği daha fazla benimsenmekte ve Suriye’ye müdahaleye karşı gelinmektedir.

Bir ülkeyi tanımak için sayılar rehber olabilir. 2012-3 yılı verilerine göre; Polonya i- 38.5 milyon nüfusuyla Orta Avrupa’nın (OA) en büyük tüketici pazarıdır. ii- Bilim ve teknoloji alanlarında faal olan 400 adet merkezle OA’nın en büyük konumu durumundadır. iii- AB’nin 2014-2020 bütçesine göre, 67.5 milyar Euro ile AB fonlarından en çok faydalanan ekonomidir. iv- OA’nın en büyük emlak pazarıdır. v- 102 milyar Euro değerinde doğrudan yabancı yatırımı (DYY) ülke içine çekerek OA’nın en cazip pazarı unvanını elde etmiştir. DYY hedef ülke sıralamasına göre Avrupa’da 9. sıradadır. UNCTAD Dünya Yatırım Raporu’na göre; en cazip ekonomi olma bakımından Avrupa’da 4., dünyada ise 14. sıradadır. Başkent Varşova, ODA içinde en fazla DYY çekebilen 3. şehir özelliğini taşımaktadır. vi- OA’nın en büyük 500 şirketinden 167 tanesi Polonya’da faaliyet göstermektedir. İlk 10 şirket arasında 6’sı Polonyalıdır. Bloomberg’in iş dünyası raporuna göre

ODA'nın en iyi iş yapılabilir ülkesidir. Deloitte'nin Küresel İmalat Endeksi'ne göre Avrupa'nın 2. sırasındadır (BNP, 2014).

Polonya, yatırım-iş turizmcilerine şunu vaat etmektedir: “Polonya, Avrupa'nın en gizemli ülkelerinden biridir; dünya yatırımcıları için sürekli keşfedilmeye açıktır. Çünkü dünyanın en hızlı büyüyen potansiyel pazarlarına sahiptir. İşadamlarına geniş bir bakış açısı sunmaktadır” (PALILZ, 2013).

Bu makalenin amacı; dünyanın yükselen ekonomiler grubunda yer alan, çeşitli benzerlik ve farklılık gösteren Türkiye ile Polonya'yı makro yapı, küresel göstergeler ve transatlantik eğilimler şeklinde üç ayrı noktada karşılaştırmak ve ayrıca, Türkiye'yi Polonya'ya tanıtmaktan çok, Polonya'yı Türkiye kamuoyuna tanıtmaktır.

2. Polonya İle Türkiye Arasındaki İktisadi Temas Alanları

- Parlayan herşey altın değildir (Nie wszystko złoto, co się świeci).
Polonya atasözü

Polonya, Orta Avrupa'nın; Türkiye de Orta Doğu'nun önemli ekonomileri arasında yer almaktadır. 2013 yılı gayri safi yurtiçi hasıla (GSYH) (satın alma gücü paritesi, SAGP) verilerine göre, Polonya (yaklaşık 800 milyar dolar ile) Avrupa'nın 6. ve dünyanın 22. büyük ekonomisi iken, Türkiye ise (1.2 trilyon dolar ile) dünyanın 17. büyük ekonomisidir (CIA, 2014). Her iki ülke Avrupa Gümrük Birliği üyesi olup dünyanın “yükselen piyasalar” olarak adlandırılan en fazla gelişme gösteren ilk 30 ülkesi arasındadır. Türkiye'nin bir farkı, Rusya ile birlikte dünyanın iki Avrasya ülkesinden biri olması ve bu yüzden Avrupa ile organik ilişkiler içinde bulunmasıdır. Polonya AB tam üyesi olduktan sonra yüksek bir kalkınma performansı göstererek Türkiye'ye fark attı. Sosyo-ekonomik göstergeler bu farkın boyutları ve sonuçları hakkında bir fikir vermektedir (bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Polonya İle Türkiye'nin Sosyo-ekonomik Göstergeleri (2012)

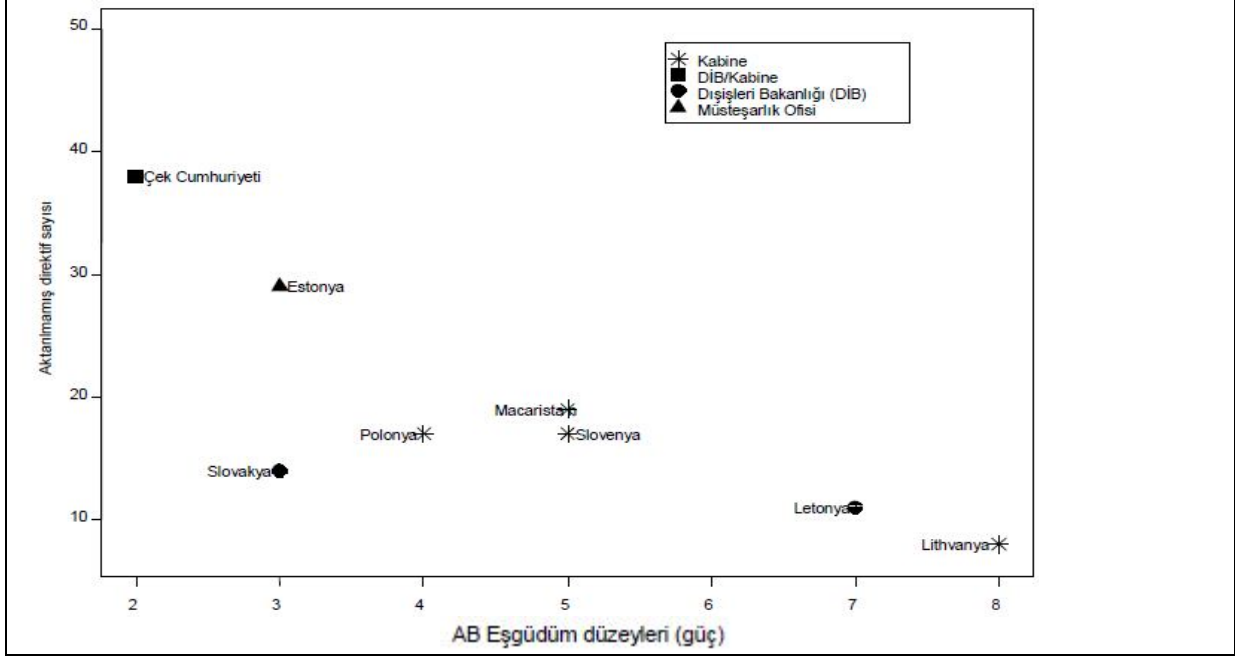
Polonya	Türkiye
<i>Gelir düzeyi:</i> Yüksek (OECD)	<i>Gelir düzeyi:</i> Orta-üstü (Avrupa ve Orta Asya)
<i>GSYH (cari fiyatla, \$):</i> 489.8 milyar	<i>GSYH (cari fiyatla, \$):</i> 789.3 milyar
<i>Nüfus:</i> 38.54 milyon	<i>Nüfus:</i> 74.00 milyon
<i>GSMH (kişi başına, cari fiyatla \$):</i> 12,660	<i>GSMH (kişi başına, cari fiyatla \$):</i> 10,830
<i>Yaşam beklentisi:</i> 77 yıl	<i>Yaşam beklentisi:</i> 75 yıl
<i>Yoksul nüfus oranı (2008, %):</i> 10.6	<i>Yoksul nüfus oranı (2009, %):</i> 18.1

Kaynak: OECD, 2013a ve 2013b.

Kendini “yenilikçi ulus” ve “Avrupa'nın genç toplumlarından biri” olarak nitelendiren Polonya'nın iş ve bilim konusunda en belirgin özellikleri arasında; istihdamın nitelikli ve genç işçilerle yapılması, büyük ölçekli küresel şirketlere yön veren bilim ve teknik araştırmaya yüksek derecede önem vermesi; General Electric, Samsung, IBM, Motorola, Siemens, Lufthansa, Philips, HP, Volvo, GalxoSmithKline gibi çokuluslu şirketlerin yatırımlarına ev sahipliği yapması, bilgisayar-faks teknolojisinin mucidinin Polonyalı bir mühendis (Henryk Magnuski, 1940) olması, Polonyalı öğrencilerin yarısından fazlasının İngilizce konuşması, vb. sayılabilir.

Polonya, AB'ye katılımını, iç (başkentler) ve dış (daimi temsilcilikler / AB misyonları) bağlantılı yapılan eşgüdümle gerçekleştirdi. Hükümet bünyesinde 1992'de kurulan bir birim, ODA ülkelerine PHARE (Poland and Hungary Assistance for Restructuring their Economies; Polonya ve Macaristan Ekonomilerini Yapılandırmak için Yardım) desteğiyle projelerin finansmanında eşgüdümü sağladı. Merkezi eşgüdüm sistemi içinde Ortaklık Komiteleri de etkili çalıştı. Siyasal yapıcılar ve bürokrasi dışında entelektüel ve halkın da katkısı önem taşımıştır. Zira Avrupalılaşıma, AB gereklerini yerine getirmekten daha fazlasını ifade etmektedir. Polonya Hükümeti, post-komünist bir ülke için olabilecek en iyi AB müktesabatına (hukukuna) uyum ve eşgüdüm örneği olmuştur (Michonski, 2010: 222) (bkz. Grafik 1).

Grafik 1. Eşgüdüm Tipleri & Düzeyleri ve Aktarım Açığı (2006)

Kaynak: Dimitrova ve Tosklov 2009'dan aktaran Dimitrova, 2010: 171.

Polonya ve Türkiye, tarihte birçok kez savaşmasına rağmen, 600 yıl önce başlayan ilk diplomatik ilişkiden bugüne gelinen noktada, genel olarak “AB çıpası”nın ve özel olarak “Gümrük Birliği”nin sağladığı ortak zeminde, dış ticaret ve yatırım başta olmak üzere çeşitli iktisadi alanlarda yakın temas halindedir. Sözkonusu iktisadi temas alanları; ağırlıklı olarak yatırım, dış ticaret, iktisadi anlaşmalar ve AB şeklindedir. Bu alanlarda görülen somut gelişmeler aşağıda özetlenmiştir. (Bkz. Polonya Cum. Ankara Büyükelçiliği, 2013; Poland Ministry of Economy, 2013a ve 2013b; İZTO, 2013; PALIZ 2013 ve 2014; Barański ve Żagan, 2012; Moment, 2013):

► Yatırımlar

Polonya ile Türkiye arasında yatırım alanları çeşitlilik arz ederken yatırım miktarı da artma eğilimini göstermektedir.

i- Polonya Merkez Bankası'nın verilerine göre 2011 yılı sonunda Türkiye'nin girişimcileri Polonya'da yaklaşık 84 milyon Euro yatırım yapmışlardır, Polonya'nın Türkiye'ye yaptığı yatırımlar da benzer tutardadır.

ii- 2012 yılı sonu itibari ile Türkiye'de toplam 79 tane Polonya sermayeli şirket ilaç, kozmetik, makine ve ekipman, enerji, gıda ve içecek, inşaat malzemeleri üretimi, gayrimenkul sektörü, hizmetler (otel ve lokanta), vb. çok çeşitli sektörlerde faaliyet göstermektedir.

iii- 2011 yılı sonundaki verilere göre Polonya'da yaklaşık 160 Türk sermayeli şirket yer almaktadır. Çoğunluğu (%78) 9'u geçmeyen çalışan sayısı ile küçük girişimcilerdir, dolayısıyla Polonya'da Türk sermaye katılımı düşüktür. Bu şirketlerin çoğu tekstil-giyim, gayrimenkul, perakende, toptancılık, gıda sanayi ve havayolu transfer hizmetleri sektöründendir.

iv- Polonya pazarında Türk ticaretinin genişlemesi adına, İtalya-Türkiye-Polonya konsorsiyumu ile Varşova 2. metro hattını inşaa eden bir Türk şirketi işbirliği için iyi bir örnek sayılmaktadır.

v- Türkiye'nin ve dünyanın Polonya'ya yatırım yapmasında gelişen sanayi bölgelerinin ve serbest iktisadi bölgelerin rolü büyüktür. Polonya'da çok sayıda sanayi ana / alt bölge var ve bu bölgeler hem yerel hem de uluslararası alanda yeni yatırımlara açıktır.

Örneğin; *Wroclaw*; ODA'nın en dinamik kozmopolit merkezlerinden biridir. Uluslararası iş ve girişimler bilgi ekonomisi ekseninde her zaman bir ivme göstermektedir. *Białystok*; kuzeydoğu Polonya'nın en büyük şehri olup ülkenin tekstil üretim üssüdür. Bilim ve Teknoloji Parkı projesiyle de öne çıkmaktadır. *Bydgoszcz*; yerel iktisadi yapısıyla çeşitlilik arz etmektedir. Burada kimya-makine sektörleri ağırlıklı olup üniversite-sanayi işbirliği yüksek düzeydedir. *Częstochowa*, ülkenin güneyinde otomotiv ve metalurji sektörlerinde dinamik olup Pan-Avrupa Kuzey-Güney ulaşım koridoru sistemine dâhildir. *Elbląg*; sınaî üretim, hizmetler, lojistik, spor ve eğlence sektörlerinde önemli bir

yatırım adresidir. *Kielce*, ülkeyi uluslararası yollara bağlayan, demiryolu ulaşımında ileride olan bir şehirdir. *Zamość* ise geleneksel tarımın simgesi olmak dışında; yerleşik nüfus, turist ve yatırımcılar için modern bir şehirdir.

Ayrıca, bazı bölgeler, yüksek yatırım olanakları ve vergi bağımsızlığı dolayısıyla “serbest ticaret bölgesi” anlamında “özel iktisadi alanı” (special economic zone, SEZ) niteliğini taşımaktadır. Polonya’da 14 SEZ (Katowice, Kostrzyn-Słubice, Krakow Technology Park, Legnica, Pomeranian, Słupsk, Euro-Park Mielec, Starachowice, Suwałki, Tarnobrzeg, Wałbrzych, Warmia-Mazury) bulunmaktadır. Polonya Ekonomi Bakanlığı’nın 2013 Ekonomi Raporu’na göre; sözkonusu 14 SEZ yaklaşık 16 bin hektara yayılmıştır. Burada alınmış izin belgesi sayısı 1500’den ve yeni açılan iş yeri ise 186 binden fazla olup yatırım miktarı 85.8 milyar Zilotidir. Polonya yabancı yatırımcılar için çok geniş fırsatlar sunan bir AB ülkesidir. Sadece 2006’da Polonya’da gerçekleştirilen yabancı yatırım 11 milyar Euro civarındadır. Polonya’da SEZ ile ilgili bazı önemli gelişmeler gözlemlenmiştir: Bu gelişmelerden en önemlisi, 2009’da zirveye çıkan küresel mali krizin en az maliyetle atlatılmasında ve ülkede istikrarın devam etmesinde SEZ’in yüksek operasyonel ve mali performans göstermesi ve ayrıca yatırımcılara güven vermesidir.

► *Dış Ticaret*

Polonya–Türkiye arasındaki karşılıklı ticari alışveriş 2011 yılında tarihsel 5 milyar dolar düzeyini aşmıştır. Bu iki taraf için tatmin edici sayılmakta ve aynı zamanda iktisadi işbirliğinin genişletilmesi için hala mevcut potansiyele işaret etmektedir. AB’nin birçok yerindeki krizin Polonya ve Türkiye işbirliğine yansması ile bağlantılı olarak 2012 yılında ikili ilişkilerde %6 – %7 oranında bir düşüş kaydedilmiştir.

Önceki yıllarda olduğu gibi 2012’de de Polonya ve Türkiye arasındaki karşılıklı ticarete egemen sektörler makina ve elektrik ekipmanları (toplamın ortalama %35’i); motorlu araçlar ve parçaları (özellikle otomotiv sektöründe katılım %16,5) ile tekstil ürünleridir (%11,93). Ayrıca şu sektörler de ilgilidir: Demir-çelik ve metal eşyalar (%9,65); plastik ve kauçuk ürünler (%6,63); kimya sanayi (%6,60). İkili ticarete en önemli rolü, özellikle karşılıklı iş hacmi en yüksek paya sahip sektörlerdeki (makine, otomotiv, beyaz eşya ve elektronik) şirketler her iki ülkede de uluslararası faaliyet göstererek oynamaktadır (Fiat, Toyota, Volvo, GM, LG Electronics, Kimball Electronics, Indesit ve/veya Polonyalı büyük girişimciler Weğłokoks S.A., PKN ORLEN S.A. gibi). Her iki ülkede de iş ortamının özellikle de KOBİ’lerin desteklendiği görülmektedir.

2012 yılında Polonya’nın Türkiye’ye ihraç ettiği başlıca ürünler; Sınai kazan, makina, mekanik cihaz ve bunların parçaları (toplamın yaklaşık %46’sı); otomotiv ürünü (taşıt ve bunların aksam ve parçaları) (yaklaşık %16); kimya sanayi (%8,6); demir-çelik ve metal eşya (%8,3); plastik ve kauçuktur (%6,22). Aynı dönemde Polonya pazarında, Türkiye ihracatının pozitif dinamikleri etkili oldu. Buna göre, Polonya’nın Türk ürünleri ithalatı %5,4 oranında artış gösterdi. Türkiye’nin Polonya’ya ihracatındaki baskın sektörler; giyim, kumaş, halı (%30’un üzerinde); otomotiv (%17,49); makina, mekanik cihaz, elektrik ekipmanı (%16); demir-çelik ve metal eşyalar (yaklaşık %12); plastik ve kauçuk ürünler (%7,3) şeklindedir (2004-2012 yıllarında dolar cinsinden ihracat-ithalat gelişmeleri için bkz. Tablo 2).

Tablo 2. Türkiye’nin Polonya İle Dış Ticareti (milyon \$)

YILLAR	IHRACAT	ITHALAT	DENGE	HACİM
2004	698	996	-298	1694
2005	830	1.244	-414	2074
2006	1.060	1.437	-377	2497
2007	1.436	1.646	-210	3082
2008	1.587	1.978	-391	3565
2009	1.322	1.817	-495	3139
2010	1.504	2.621	-1117	4125
2011	1.758	3.496	-1738	5254
2012	1.854	3.058	-1204	4912

Kaynak: TC Ekonomi Bakanlığı; aktaran İZTO, 2013.

Polonya’da dış ticaret iç ve dış etmenlerin / gelişmelerin etkisi altında değişim göstermiştir. Kısa ve uzun dönemde ölçülebilen iktisadi büyüme, enflasyon, işsizlik, kurlardaki değişim ve küresel

mali kriz bu etmenlerden / gelişmelerden bazılarıdır. İzlenen para ve maliye politikalarının da dış ticaret üzerinde çeşitli etkiler yarattığı dikkate alınmalıdır.

► **Son 50 yılda yapılan ve yürürlükte olan önemli iktisadi anlaşmalar**

Polonya ile Türkiye arasında 1960'lı yıllardan günümüze dış ticaret, yatırım, ulaştırma, turizm gibi birçok alanda önemli anlaşma imzalanmış ve yürürlüğe girmiştir. İkili iktisadi teması kuvvetlendiren bu anlaşmalardan bazıları şunlardır:

- Hava Taşımacılığı Anlaşması (İmza Tarihi: 25.8.1967)
- Ticaret Anlaşması (Temmuz 1974)
- Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması (Mart 1976)
- Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması (Mayıs 1978)
- Ekonomik ve Teknik İşbirliğinin Geliştirilmesine Dair Anlaşma (İmza Tarihi: 31.1.1980)
- Sınai Projelerinin Yürütülmesine Dair Anlaşma (İmza Tarihi: 31.1.1980)
- Ekonomik ve Teknik İşbirliğinin Geliştirilmesine Dair Anlaşma ve Sanayi Projelerinin Yürütülmesine Dair Anlaşma (İmza Tarihi: 31.1.1980)
- Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması (İmza Tarihi: 21.8.1991)
- Polonya Özel Hesaplarının İşleyişine İlişkin Mutabakat Zaptı (İmza Tarihi 28.11.1992)
- Karma Ekonomik Komisyonu X. Dönem Mutabakat Zaptı (İmza Tarihi: 27.1.1993)
- Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması (İmza Tarihi: 3.11.1993)
- Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması (Ağustos 1994)
- Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması (Aralık 1996)
- Turizm İşbirliği Anlaşması (Mayıs 1997)
- Uluslararası Karayolu Nakliyatına İlişkin Anlaşma (İmza Tarihi: 19.7.1997)
- Türkiye-Polonya Serbest Ticaret Anlaşması (İmza Tarihi: Ekim 1999. Yürürlük Tarihi: 1.5.2000. 1 Mayıs 2004'ten itibaren yerini Gümrük Birliği uygulamaları aldı.)
- Serbest Ticaret Anlaşması (İmza Tarihi: 4.10.1999)
- Gümrük İdareleri Arasında Karşılıklı Yardım ve İşbirliği Anlaşması (İmza Tarihi: 4.11.1999)
- Türkiye-Polonya Kara Ulaştırma Karma Komisyon Toplantısı Protokolü (İmza Tarihi: 6.11.2001. Yürürlük Tarihi: 23.1.2002).

► **AB üyeliği iktisadi ilişkileri çeşitlendirerek arttırdı**

Polonya ile olan iktisadi ve ticari ilişkilerin geliştirilmesinde ilk önemli ilerlemeler 31 Ocak 1980 tarihinde imzalanan “*Ekonomik ve Teknik İşbirliğinin Geliştirilmesine Dair Anlaşma ve Sınai Projelerin Yürütülmesine Dair Anlaşma*” ile kaydedilmeye başlandı. Ekonomik ve teknik işbirliğinin geliştirilmesine ilişkin olan anlaşma, taraflar arasında Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) oluşturması açısından önemlidir. Polonya, Türkiye'ye tanımış olduğu “*En çok kayırılan ülke*” statüsünü 1990 yılında kaldırarak daha liberal bir ticari anlayış geliştirdi.

Polonya'nın AB ile 1992'de imzalamış olduğu Avrupa Anlaşması ile AB üyesi ülkelere aşamalı olarak tanıdığı gümrük indirimleri, Türk menşeli ürünlerin rekabet gücünü olumsuz yönde etkiledi. 1995–1999 döneminde Türkiye'nin en önemli rakipleri olan AB ve EFTA ülkeleri elde ettikleri imtiyazların da etkisiyle Polonya pazarında gücünü arttırdılar. Türk ihracat ürünlerinin AB menşeli ürünler ile aynı koşullarda rekabet edebilmesi amacıyla dört yıl devam eden Serbest Ticaret Müzakereleri, 4 Ekim 1999 tarihinde sonuçlandırıldı. 1 Mayıs 2000 tarihinde yürürlüğe giren “Polonya-Türkiye Serbest Ticaret Anlaşması” ile 1 Ocak 2002 tarihine kadar tamamlanan tedrici indirimlerle, Türk menşeli sanayi mamullerine sıfır gümrük vergisi ile Polonya piyasasına girme olanağı getirildi. Polonya'nın 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla AB'ye tam üyeliği nedeniyle Türkiye-Polonya Ticaret Anlaşması ile Serbest Ticaret Anlaşması, 30 Nisan 2004 tarihinde karşılıklı uzlaşma ile feshedildi. Şu anda Türkiye-Polonya ticari ilişkileri Türkiye-AB ortaklık ilişkisi temelinde yürütülmektedir. Buna göre, taraflar, Türkiye-AB Gümrük Birliği'ni tesis eden 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile sanayi ürünlerinde serbest dolaşım ilkesi çerçevesinde birbirlerine ithalatta gümrük vergisi uygulamamaktadırlar. Bu çerçevede Polonya ile ticaret hacmi 2000 yılından itibaren düzenli bir şekilde artmaya başladı. 2000–2008 yılları arasında Polonya pazarına yönelik Türkiye'nin ihracatı 9 kat, Polonya'dan ithalatı ise 12 kat büyüdü. 2009'da Polonya'ya ihracat %16,7 azalırken, ithalat %8,1 oranında geriledi. 2010 yılı Ocak-Haziran döneminde ise; bir önceki yılın aynı dönemine göre ihracat %26,3 ithalat ise %46,3 yükselme gösterdi.

► **Beklentiler ve tahminler**

Türkiye girişimcilerinin, büyük fırsatlar vaat eden Polonya pazarını pek değerlendirmedikleri ileri sürülmektedir. Zira Polonya AB üyesi, Schengen kapsamında ve Avrupa'nın merkezinde yer alan bir ülke olduğundan uluslararası pazarlardan yararlanmakta, sertifikalı ve standartlaştırılmış ürünler sunmakta, uluslararası yüksek teknolojik konsorsiyumlarla iç ekonomisinde etkin işbirliği olanağı sunmakta, iş koşullarını sürekli iyileştirerek yatırım için uygun bir ortam sağlamaktadır.

Mevcut duruma göre Türkiye, Polonya ve diğer küresel pazarlarda hızlı ve yapıcı değişim izlenmektedir. Bu nedenle Türkiye-Polonya arasındaki ticaret ve yatırım işbirliğini arttırmak için her iki ülkenin Sanayi, Teknoloji, Enerji, Ulaştırma ve Şehircilik Bakanlıklarının eşgüdümü ile şu dört sektörde reel yatırımlar ve üretim gerçekleştirilebilir: i- Madencilik teçhizatları, teknolojileri ve makineleri bağlamında enerji; ii- Ulaşım (altyapı ve taşımacılık araçları); iii- Çevre teknolojileri, geri dönüşüm, atık yönetimi; iv- İnşaat ve emlak. Bu sektörlerde varolan potansiyelin keşfedilmesinde düzenlenen fuarlara (2013'te yapılan Euroisrail, Yapı İstanbul, Minex, İzmir Enternasyonal, vb.) geniş katılım özel bir önem taşımaktadır.

3. Polonya ve Türkiye: Küresel karşılaştırmalar

- Sürahi kulpu kopana kadar suyu taşır.
(Dopóty dzban wodę nosi, dopóki mu się ucho nie urwie)
Polonya atasözü

Polonya ve Türkiye dünyanın en çok gelişen ve küreselleşen ülkeleri arasında yer almaktadır. Bu konuda bazı küresel endeksler fikir vermektedir. Bu bölümde; yükselen piyasalar grubunda yer alan Polonya ve Türkiye; küresel rekabet, iktisadi özgürlük, küresel barış, yolsuzluğu algılama, iş yapma kolaylığı ve insani gelişme endeksleri bakımından karşılaştırılmışlardır.

► **Yükselen Piyasalar Ligi**

Küresel İstihbarat Paketi (GIA)'nın "Küresel Piyasalar İçin İş Perspektifi 2012-2017 Raporu"na göre, dünyanın en yükselen (gelişen) piyasası 30 ülkeden oluşmaktadır. Zirvede BRICS grubu yer almaktadır. Türkiye 9., Polonya ise (10 basamak geriden izleyerek) 19. sıraya yerleşmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. İlk 30 Yükselen Piyasalar: 2012-2017

Sıra	Ülke	Sıra	Ülke
1	Hindistan	16	Nijerya
2	Brezilya	17	Kolombiya
3	Çin	18	Suudi Arabistan
4	Rusya	19	Polonya
5	Endonezya	20	Filipinler
6	Güney Afrika Cum.	21	B.Arap Emirlikleri
7	Vietnam	22	Mısır
8	Meksika	23	Tayvan
9	Türkiye	24	Hong Kong
10	Arjantin	25	Peru
11	Tayland	26	Romanya
12	Şili	27	Çek Cum.
13	Güney Kore	28	Bangladeş
14	Malezya	29	Pakistan
15	Singapur	30	Macaristan

Kaynak: GIA, 2013.

ABD, AB ve Japonya menşeli dünyanın en büyük küresel imalatçı ve sınaî şirketlerini, merkezlerini yükselen piyasalara kaydırmaktadırlar. GIA'nın 2012'de hazırladığı "Yükselen Piyasalarda İş Perspektifi 2012-2017" adlı raporunda görüş bildiren (80'ini imalatçı olan) 430 civarındaki büyük ve orta ölçekli şirketin CEO'suna göre, küresel şirketler, 2012'den itibaren gelecek 6 yıl içerisinde kârlarının %40'ını yükselen piyasalar olarak ifade edilen gelişen ekonomilerden elde edeceklerdir. İmalat sanayinde faal olan çok uluslu şirketler %77.5 oranıyla en çok Hindistan'ı tercih etmektedirler. Onu Brezilya, Çin ve Rusya (BRIC ülkeleri) izlemektedir. ABD menşeli imalatçı

şirketlerin gözdesi ise, aynı kıtada yer almanın da etkisiyle, %95 ile Brezilya'dır. Toplam-genel tercihte ise, 30 yükselen piyasa arasında Türkiye %18.8, Polonya ise %11.3 oranında çok uluslu imalat üretimi için tercih edilmiştir (Harita 1).

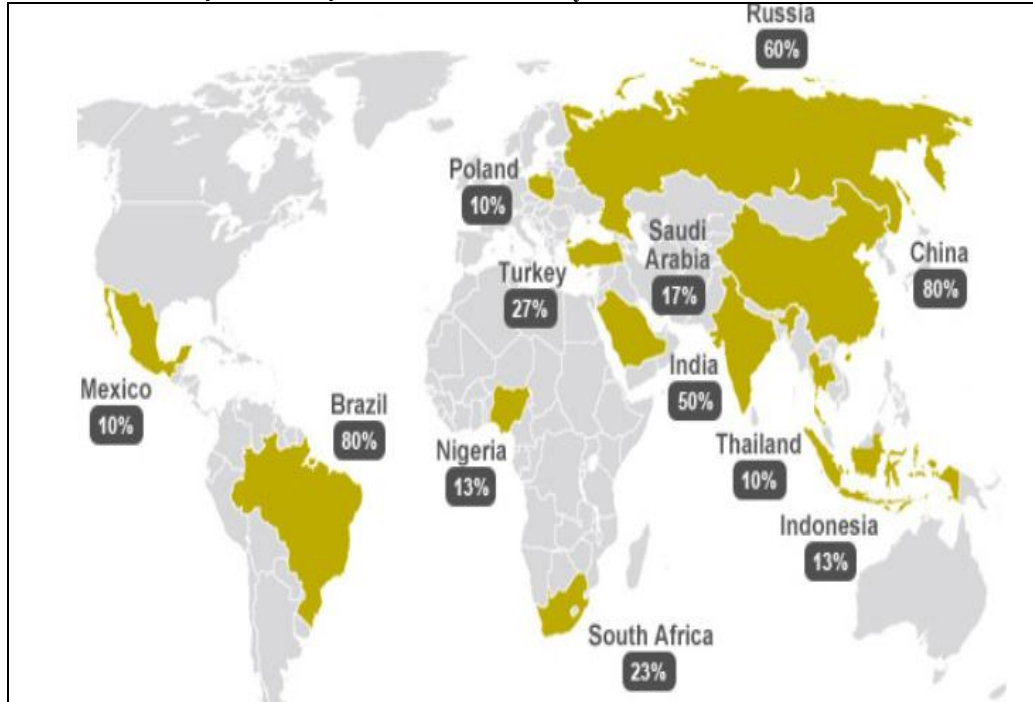
Harita 1. İmalat ve Sanayide İlk 10 Yükselen Piyasa

Kaynak: GIA, 2012.

AB'nin lokomotif güçlerinden Almanya'nın BRIC ülkelerine karşı stratejik bir ilgisi bulunmaktadır. 31 Alman şirketi için favori yükselen piyasalar arasında BRIC öndedir. Bu ülkeler arasında en fazla (%80) Brezilya ve Çin yer almaktadır. Onu Rusya ile Hindistan izlerken; Türkiye'ye ilgi (G.Afrika'dan daha fazla olarak) %27, Polonya'ya ise (S.Arabistan'dan daha az olarak) sadece %10 civarında gözükmektedir (Harita 2).

Harita 2. Alman Şirketleri İçin Odak Yükselen Piyasalar

Kaynak: GIA, 2012.

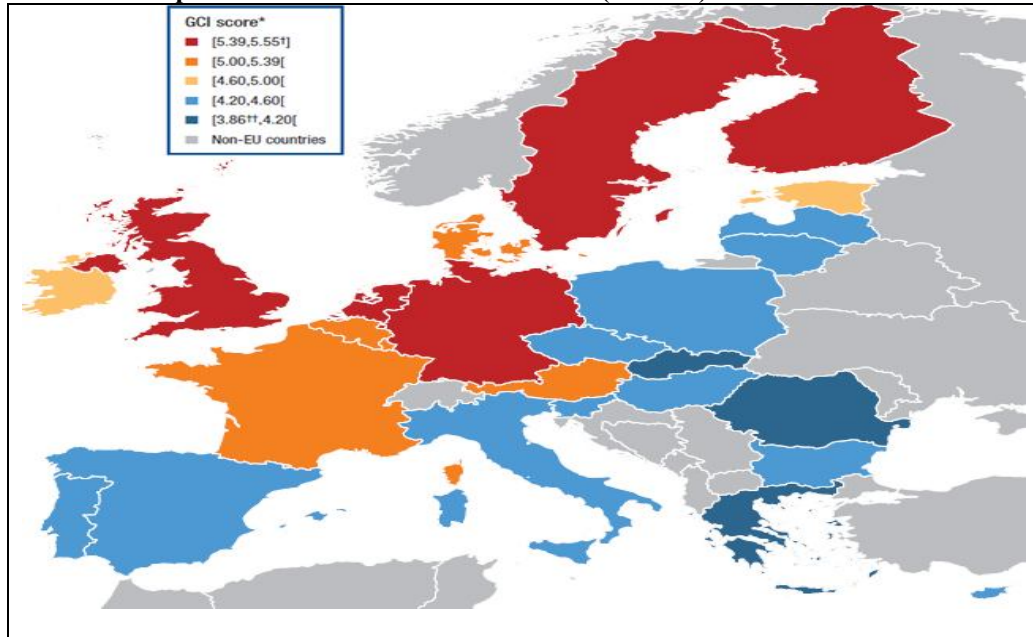
► Küresel Rekabet Endeksi

Küresel rekabet endeksi (Global Competitiveness Index, GCI) 180'den fazla ülkeye göre hesaplanan üç alt endeksten oluşmaktadır: i- Temel gerekler (kurumlar, altyapı, makro iktisadi çevre, sağlık ve temel eğitim); ii- verimliliği geliştirme (yüksek eğitim, mal-emek-mali piyasalarda etkinlik, teknolojik hazırlık, piyasa hacmi); iii- yenilik ve iş kültürü. Bu alt endekslerden birincisi “üretim faktörlerine dayalı ekonomiler”, ikincisi “verimliliğe dayalı ekonomiler” ve üçüncüsü ise “yeniliğe dayalı ekonomiler” için “anahtar” niteliğindedir. Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi bu anahtarlarla paraleldir. AGÜ birinci anahtarla yetinirken en gelişmiş ekonomiler ise üçüncü anahtarla özdeşleştirilir. Polonya ve Türkiye 2. aşama olan verimlilikten 3. aşama olan yenilikçiliğe geçmeye hazır ülkeler grubunda yer almaktadır. Bu grupta Arjantin, Brezilya, Meksika, Malezya, Umman, Rusya, Kazakistan, Estonya, Macaristan gibi ülkeler de var. 2013-14 endeksine göre ilk üç sırada puanı 5+ olarak İsviçre, Singapur Finlandiya; son üçte ise puanı 2 civarında olan Yemen, Brundi, Çad sıralanmaktadır (GCI'nin Avrupa'daki görünümü için bkz. Harita 3).

Polonya, 2013-2014 dönemi için, “temel gerekler” bakımından 4.7 puanla (en yüksek puan 7'dir) dünyada 59.; verimlilikte 4.6 puanla 32.; yenilik ve iş karmaşıklığında 3.7 puanla 65.; toplam 4.5 puanla 42. sırada yer almaktadır. Alt etmenler bakımından Polonya'nın en iyi durumda alan “piyasa büyüklüğü” (dünya 20.si); en kötü olduğu alan ise “emek piyasası etkinliği”dir (dünya 80.si). 2012 verileriyle SAGP'ye göre dünya GSYH'sının % 0.96'sını temsil eden Polonya'da kişi başına GSYH 20 bin dolar civarında olup 1990-2012 yılları boyunca (ilk üç yıl hariç) Orta ve Doğu Avrupa ortalamasının üstünde bir seyir izlemiştir.

Türkiye, kişi başına GSYH (SAGP) bakımından 1990-2000 arasında ODA ortalamasını tutturmuşken, 2001'den 2012'ye kadar AB fonlarının sağladığı ivmeyle ortaya çıkan farkla, ODA'nın 15 bin doları aşan ortalamasının altında kalmıştır. Ancak Türkiye 1 trilyon doları zorlayan bir GSYH (SAGP) büyüklüğüyle dünya toplamının %1.35'ini temsil etmektedir. Türkiye'nin 2013-2014 için yapılan hesaplamalara göre genel GCI puanı 4.5 olup –Polonya'yı 14 basamak geride bırakarak– dünyada 44. sıraya yerleşmiştir. Alt bileşenlere göre ise Türkiye “temel gerekler”de 56., verimlilikte 45., yenilik ve iş etmenlerinde 47. sıradadır. Türkiye'nin de en iyi durumda olduğu alan “piyasa büyüklüğü” (16.) iken en kötü olduğu alan “emek piyasası etkinliği”dir (130. sıra). GCI'ya göre Türkiye, üretim faktörlerini aşmış, kendini verimlilik ile yenilik ekonomisi arasında konumlandırmıştır. (Schwab, 2014: 9,11, 15, 317, 372).

Harita 3. Avrupa'da Küresel Rekabetin Görünümü (2013-14)

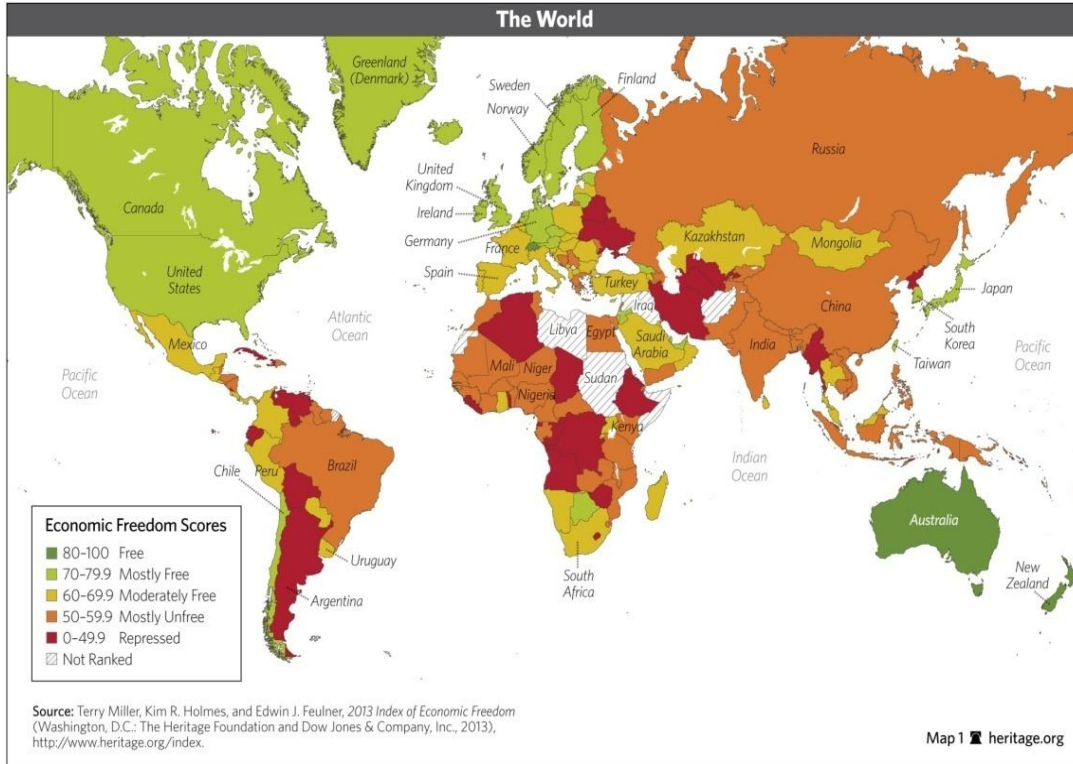

Kaynak: WEF, 2014.

► İktisadi Özgürlük Endeksi

Temel insan hakları olan iş ve mülkiyet haklarının kullanımı anlamına gelen ve bireyi devlete karşı kuvvetli hale getirme, toplumsal cinsiyet eşitliği ve açık rekabet üzerinde temellendirilen “İktisadi özgürlük” (Economic Freedom Index, *EFI*) dört grupta toplanan 10 alt endeksten oluşmaktadır: 1- Hukuk devleti ilkesi (mülkiyet hakları, ahlaksızlıktan-yolsuzluktan arındırılmış özgürlük); 2- Sınırlı hükümet (kamu maliyesi serbestliği, hükümet harcaması); 3- Düzenleyeci iktidar (iş özgürlüğü, emek serbestliği parasal servestlik); 4- Açık piyasalar (ticaret serbestliği, yatırım serbestliği, mali serbestlik) *EFI*'ye göre dünya ülkeleri bir sıralamaya tutulduğunda; 2013 yılı verilerine göre, dünyanın en (“tam”) özgür ilk üç ülkesinin Hong Kong, Singapur ve Avustralya; hiç özgür olmayan (“tam engelli”) ülkelerin de K. Kore, Küba, Afganistan gibi ülkelere oluştuğu görülür. Polonya 66 puanla, dünyada 57.; Türkiye ise 62.9 puanla 69. sırada olup “ılımlı-özgür ülkeler grubu”nda yer almaktadırlar (Miller vd., 2014: 12) (Bkz. Harita 4).

Harita 4: 2013 İktisadi özgürlük Endeksine Göre Ülkelerin Görünümü

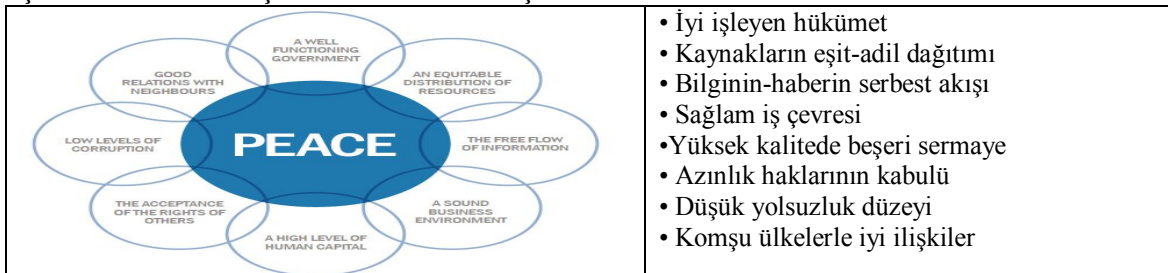

Kaynak: Miller vd. (2014).

► Küresel Barış Endeksi

Küresel Barış Endeksi (Global Peace Index, GPI); iç ve dış çatışma, demokratikleşme vb. ölçütlere göre 126 ülke üzerinden yapılan bir hesaplamadır. Bir ülkenin “barışçı toplum”a dönüşme yeterliliği konusunda ayna olan bir endeks olup 8 bileşenden oluşmaktadır. Toplam endekste “iç barış”ın (alt bileşenleri; şiddet suçları, cinayet, politik terör, istikrarsızlık, vb.) ağırlığı %60 iken dış barışın ağırlığı (askeri harcamalar, nükleer silahlanma, çatışma, vs.) ise %40’tır (Bkz. Şema 1).

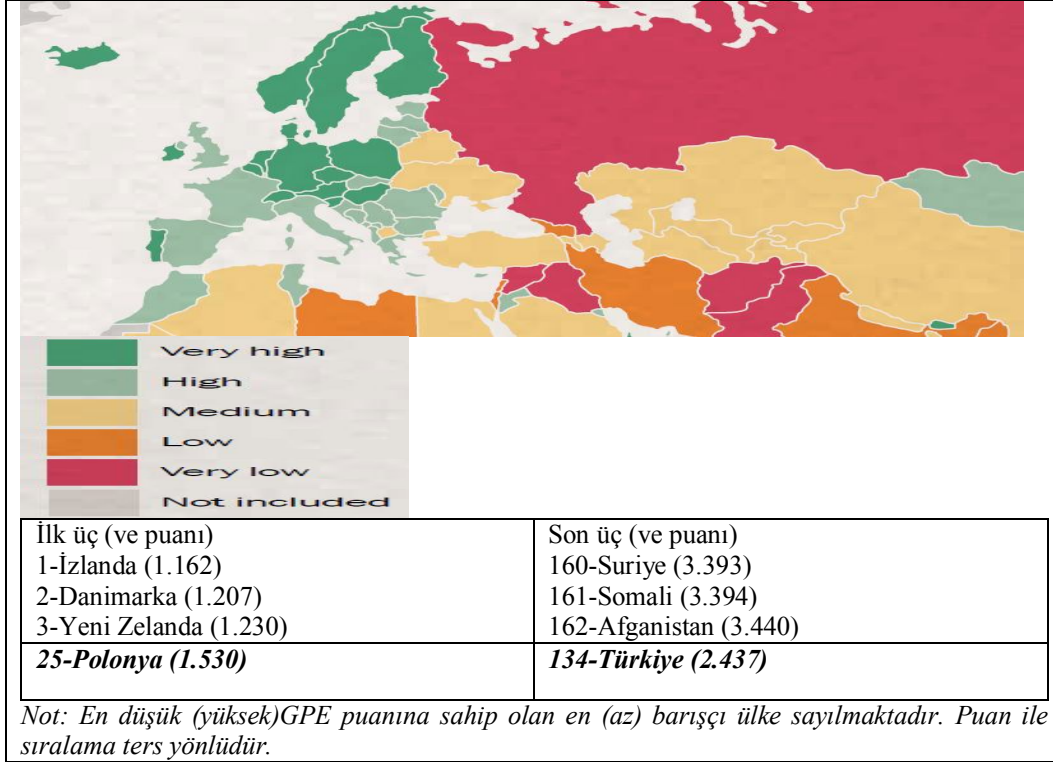
Şema 1. Küresel Barış Endeksi'nin Ana Bileşenleri

Kaynak: IEP, 80-1.

Bu bilgiler ışığında elde edilen verilere göre dünyanın büyük bölümü kendi içinde huzursuz ve kendi dışındakilerle çatışma halindedir. Asya ve Afrika ülkelerinin çoğunda daha az fakat Avrupa, Avustralya ve Amerika ülkelerinin çoğunda ise daha fazla barışın egemen olduğu gözükmektedir. Avrupa özelinde; Polonya dâhil ODA ülkelerinde barış yüksek (high) derecede iken Türkiye dâhil Orta Asya ve Orta Doğu’da ise orta (medium) ve/ya düşük (low) düzeyde seyretmektedir. GPI’nın 2013 yılı verilerine göre, dünyada 25. sırada olan Polonya, 134. sıradaki Türkiye’ye göre –büyük bir arayla- “daha barışçı” görünümündedir (Harita 5).

Harita 5. Avrupa Ülkelerinde Küresel Barışın Görünümü (2013)

Kaynak, IEP, 2013.

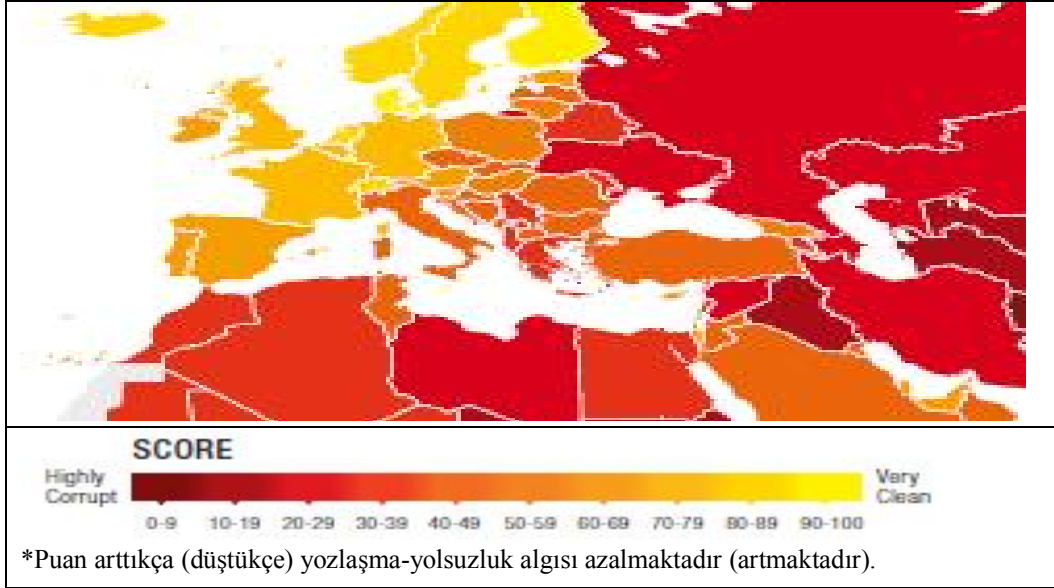
► Yolsuzluğu Algılama Endeksi

Uluslararası Şeffaflık Kurumu’nun (Transparency International, TI) 176 ülke için yaptığı “yolsuzluk algısı endeksi” (Corruption Perceptions Index, CPI) araştırmasının 2012 yılı sonuçlarına göre, rüşvet ve yolsuzluğun olmadığı anlamında dünyanın “en temiz ülkeleri”nin başında (88-90 puanla) Danimarka, Finlandiya, Yeni Zelanda ve İsveç gelirken; rüşvet-yolsuzluk-yozlaşmanın egemen olması nedeniyle “en kirli ülkeler” ise (sadece 8’er puanla) Afganistan, K. Kore ve Somali akla gelmektedir. Dünya CPI liginde Türkiye 49 puanla 54.; Polonya ise 58 puanla 41. sırada “orta-temiz” algısı yaratmışlardır (Bkz. Harita 6, Tablo 4).

Tablo 4. Yolsuzluk Algılamasına Göre Temiz / Temiz Olmayan Bazı Ülkeler (2013)

CPI	Ülke	Puan	Sıra
En temiz	Danimarka, Finlandiya, Yeni Zelanda	90	1
En kirli	Afganistan, K.Kore, Somali	8	174
Orta temiz	Polonya / Türkiye	58 / 49	41 / 54

Harita 6. Avrupa Ülkelerinde Yolsuzluğun Algılanması (2013)

Kaynak: TI, 2012.

► **İş Yapma Kolaylığı**

Dünya Bankası (IBRD, 2013) tarafından 189 ekonomi üzerinde yapılan araştırmada yerli şirketler için iş düzenlemeleri karşılaştırılmıştır. 2012/13 dönemi için “İş Yapma” (Doin Business) yeterliliği bakımından; Polonya dünyada en kolay iş yapılabilen 45.; Türkiye ise 69.ülke iken; Polonya bir “vergi cenneti” sayılırken Türkiye yatırımcıyı en fazla koruyan ülkelerden biri sayılmaktadır (Karşılaştırma için bkz. Tablo 5). Her iki ülke de DB konusunda AB hukukuna uygun olarak çeşitli ek reformlar yapmak durumundadırlar.

Tablo 5. Polonya ve Türkiye’de “İş Yapma Kolaylığı”: Dünyadaki Sırası (2012/13)

<i>İş yapma ölçütleri</i>	Polonya	Türkiye
İş yapma kolaylığı (sıra)	45	69
İşe başlama (sıra)	116	93
İşlem sayısı	4	6
İşe başlama zamanı (gün)	30	6
Yatırımcıyı koruma (sıra)	52	34
Vergi ödeme (sıra)	113	71

Kaynak: IBRD / World Bank, 2013: 217 ve 231.

► **İnsani Gelişme Endeksi**

BM Kalkınma Programı’nın (UNDP); ortalama ömür, okullaşma ve kişi başına düşen gelirin ağırlıklandırılmış ortalamasına bağlı hesaplanan “İnsani Gelişme Endeksi”ne (HDI) göre, 186 ülke arasında “en yüksek” insani gelişme gösteren ülkeler Norveç, Avustralya, ABD gibi sanayileşmiş ülkeler olurken; “yüksek endeks”e sahip ülkeler ise Bahreyn, Ekvador ve Kolombiya gibi ülkeler olmuştur. 2012 yılı sonuçlarına göre Polonya dünya 39.su olarak 1. grupta, Türkiye ise 90.sırada 2. grupta yer almıştır (Ayrıca, genel eşitsizlik ve cinsiyet eşitsizliği sıralaması için bkz. Tablo 6).

Tablo 6. İnsani Gelişme Bakımından Polonya ve Türkiye'nin Dünyadaki Yeri (2012)

	Ülkeler	İnsani Gelişme Endeksi (HDI)		Eşitsizlik HDI		Cinsiyet eşitsizliği endeksi (GII)	
		Değer	Sıra	Değer	Sıra	Değer	Sıra
İnsani Gelişmesi "Çok Yüksek" Ülkeler	Norveç	0.955	1	0.894	1	0.065	5
	Avustralya	0.938	2	0.864	2	0.115	17
	ABD	0.937	3	0.821	16	0.256	42
	Hollanda	0.921	4	0.856	4	0.045	1
	Polonya	0.821	39	0.740	30	0.140	24
İnsani gelişmesi "Yüksek" Ülkeler	Bahreyn	0.796	48	-	-	0.258	45
	Ekvador	0.724	89	0.537	69	0.442	83
	Kolombiya	0.719	91	0.519	74	0.459	88
	Türkiye	0.722	90	0.560	63	0.366	68

Kaynak: UNDP, 2013.

4. Polonya ve Türkiye: Transatlantik Eğilimler

- Nerede iki kişi dövüşürse, orada üçüncü kişi kazanır
(Gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta)
Polonya atasözü

Polonya ve Türkiye, sahip oldukları jeoekonomik ve jeostratejik konum itibarıyla ve gösterdikleri yüksek kalkınma performansı nedeniyle gelişmiş Batı dünyasının dikkatlerini üzerine çekmeyi başarmış durumdadır. Bir başka açıdan, bu iki ülkenin Batı dünyası hakkında ne düşündüğü ya da hangi türden transatlantik eğilimler taşıdığı önem taşımaktadır. ABD'nin Alman Marshall Fonu (GMF, 2013: 10-40) adlı bir düşünce kuruluşunun Haziran-Temmuz 2013'te -ABD ile (Polonya ve Türkiye dâhil) 12 Avrupa ülkesinde 1000 kişiyle yapılan görüşmeler sonucunda örnekleme yöntemiyle- ölçerek bulgulara dönüştürdüğü transatlantik eğilimlere göre; Polonya da Türkiye de; küresel liderlik ve NATO'dan AB'nin ulus-üstü kararlarına, küresel ticaretten Çin'in fırsat potansiyeli ve Suriye'ye müdahaleye kadar pek çok konuda benzer söylem ve tavır ortaya koymaktadır.

► ABD'ye ve liderliğine karşı olumlu görüşler

ABD liderliğine yönelik "destek" 2013'te devam ederken, Avrupalılar'ın %55'i ve Amerikalılar'ın (geçen yıla göre 5 puan düşüşle) %77'si ABD'nin güçlü bir rolü olmasını çok ya da bir ölçüde istemektedir. ABD'nin liderliğine yönelik destek, İtalya'da %49'dan %56'ya, Polonya'da %38'den %50'ye çıkmış, İspanya'da %39'dan %30'a gerilemiştir. Türkiye'de ABD liderliğine yönelik destek zaten düşükken daha da gerilemiştir: %21.

► ABD'ye rağmen AB liderliği

Dünya meselelerinde AB liderliğine yönelik güçlü destek devam etmektedir. ABD'de yanıt verenlerin %57'si, (2012'deki %63'ten düşük olarak), güçlü AB liderliğini çok ya da bir şekilde isterken, Avrupalılar'ın %71'i aynı şekilde yanıt vermiştir. AB liderliğine Türkiye'den %26 oranında bir destek vardır. En yüksek destek Romanya'da (2012'de %84 iken, 2013'te %77), Polonya'da (2012'de %68 iken, 2013'te %76) ve Almanya'da (2012'ye göre değişmeyerek %75) verilmiştir. İngilizler %44 ile AB hakkında en olumsuz görüşlere sahip olanlardır (2012'de %49); bu grup AB'yi ya hiç ya da bir şekilde beğenmemektedirler. ABD'de yanıt verenlerin %50'si (geçen sene %57), AB için olumlu düşünmüştür.

► AB üyeliğinin faydası ve AB'nin ulusal iktisat politikalarına denetimi

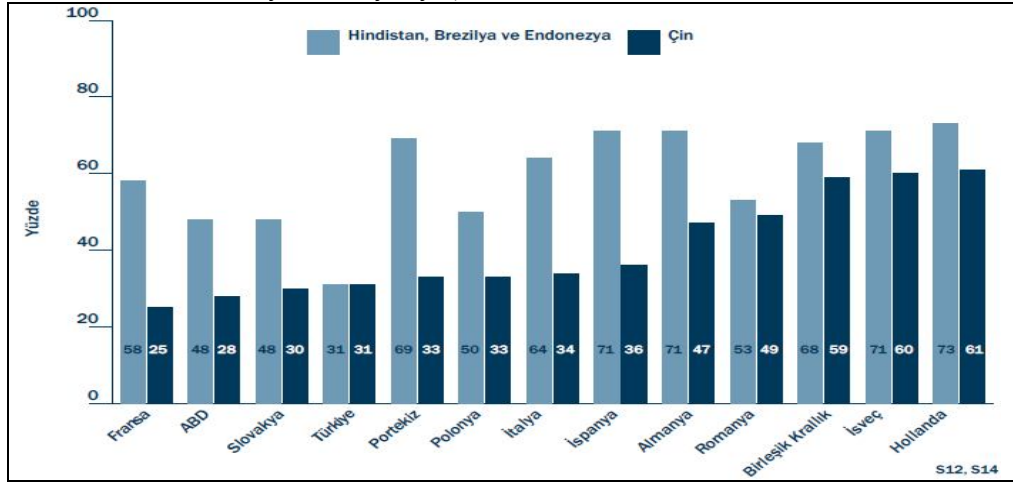
2013'te Avrupalı yanıt verenlerin %57'si genel olarak AB üyeliğinin ekonomileri için iyi olduğuna inandıklarını söylerken, 2012'ye göre 3 puan artışla %34 kötü olduğuna inandığını ifade etmektedir. Yine pek az ülke genel ortalamadan farklılık göstermektedir. Almanlar'ın %71'i, Polonyalılar'ın %66'sı, Slovaklar'ın %62'si ve Romanyalılar'ın %61'i üyeliğin iyi olduğunu söylerken, yanıt veren İngilizler'in sadece %40'ı, İsveçliler'in %48'i ve İspanyollar'ın %49'u (2012'ye göre 18 puan düşüşle) bu görüşe katılmaktadır. İngilizler'in %58'i ve İsveçliler'in %81'i Euro'yu kullanmalarının kötü olabileceğini belirtmişlerdir. Avrupalı yanıt verenlerin %26'sı (2012'de %37 ve 2011'de %40) AB'nin ulusal iktisat politikası üzerinde denetim yapması gerektiğine inanmışlardır. Türkiye'de yanıt verenlerin %44'ü (2004'de %73 idi) halen AB üyeliğini desteklemektedir; %34'ü (2004'de %9 iken) AB üyeliğinin kötü olacağına inanmaktadır. AB'de yanıt verenlerin %20'si ise Türkiye'nin AB üyeliğinin iyi bir şey olacağına inanırken, %33 kötü olacağını

düşünmekte, %37 ne iyi ne de kötü olur demektedir. Türkiye’de %38’i Türkiye’nin uluslararası konularda bağımsız hareket etmesi gerektiğini düşünürken, %21 Türkiye’nin AB ile işbirliği yapması gerektiğine inanmaktadır.

► **Yükselen Piyasalar içinde “en yükseleni” Çin’e bakış**

Atlantik’in iki yakası Çin’i askeri bir tehdit olarak görürken, çoğunluğu %30-60 arasında Çin’i iktisadi bir fırsat olarak değerlendirmektedir. Çin’e karşı daha fazla desteklenen yükselen piyasalar “Hindistan-Brezilya-Endonezya” (HBE) blokudur. 2013’te yanıt verenlerden ABD; Çin’e karşı -Avrupalılardan daha az olarak- %48 oranında HBE’yi iyi bir iktisadi pazar olarak değerlendirmektedir. Çin konusunda Polonya ile Türkiye farklılaşmaktadır: Türkiye’ye göre Çin ile HBE iktisadi fırsat sağlamak noktasında eşit şansa sahip iken Polonya için Çin HBE’den daha az olmak üzere (%33) iktisadi fırsat sunan bir ekonomidir (Grafik 2).

Grafik 2. Yükselen Güçlere Karşın Çin, İktisadi Fırsat mı?

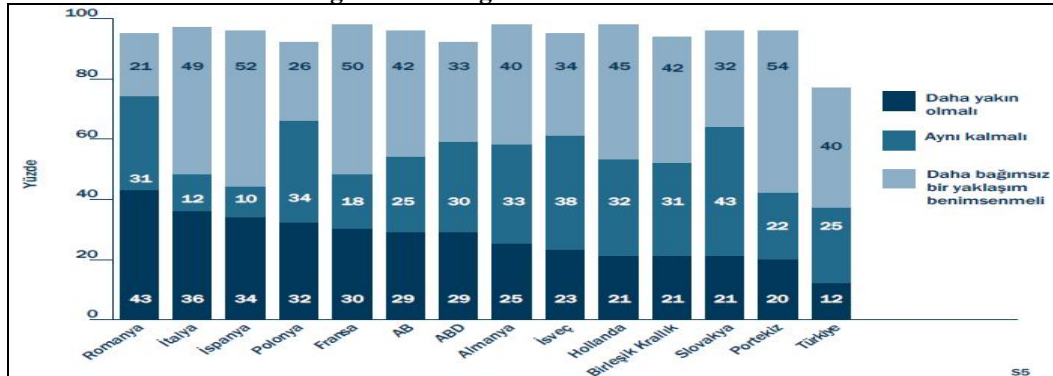

Kaynak: GMF, 2013.

► **NATO’ya güven ve ABD-AB ortaklığı**

2013’te yanıt veren ABD ve AB’de kararlı bir çoğunluk NATO’nun halen gerekli olduğuna inanmaktadır. Polonya’da bu anlayışta olanlar %47 civarında iken, Slovakya desteğinin en fazla azaldığı ülke olmuştur (7 puan düşüşle, %54). Geçen yıllarda olduğu gibi Türkiye, kamuoyu desteğinin en az olduğu NATO ülkesidir. Yanıt verenlerin sadece %39’u NATO’nun güvenlikleri için gerekli olduğunu düşünmektedir. Öte yandan NATO’da en büyük güç olan ABD ile onun yedeğindeki AB ülkeleri arasında ilişkinin daha fazla olması ya da bu ilişkinin daha bağımsız gelişmesi gerektiği konusunda farklı düşünceler sözkonusudur. 2013’te Amerikalılar’ın %29’u ABD ile AB’nin daha yakın olmasını, %30’unun ilişkinin aynı kalmasını, %33’ü daha bağımsız olmasını savunurlarken; AB’nin lokomotifi olan Almanya’da bu oranlar sırayla yüzde 25, 33, 40 şeklindedir. Polonyalılarda, “ilişki daha yakın olmalı” diyenler %32, “aynı kalmalı” diyenler %34, “daha bağımsız olmalı” diyenler %26 oranında bir eğilim taşırken, bu oranlar Türkler için yüzde 12, 26 ve 40 olarak ortaya çıkmıştır (Grafik 3).

Grafik 3. ABD – AB Ortaklığı’nın Geleceği

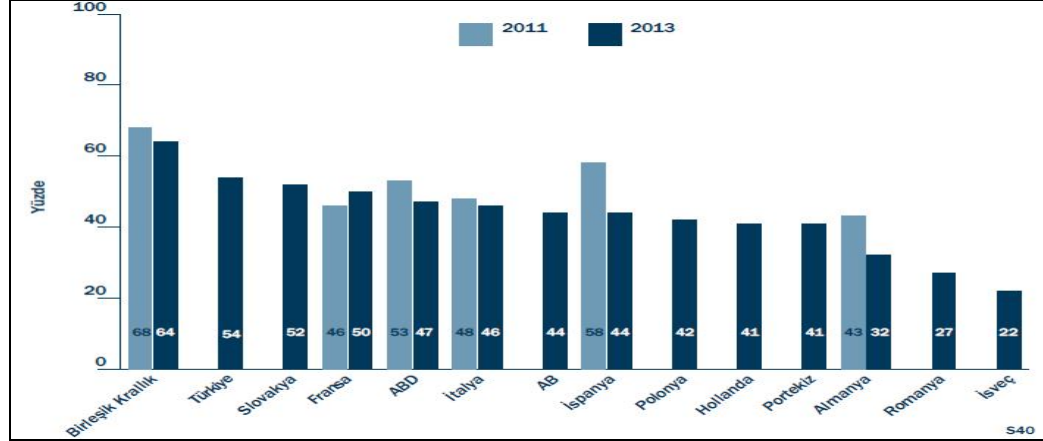

Kaynak: GMF, 2013.

► **Dış göç: Fırsat mı, sorun mu?**

2013'te yanıt veren Amerikalılar nezdinde dış göç, 2011'e göre 6 puan düşüyle, %47 oranında bir sorundur, %46 oranında bir fırsattır. Avrupalılar nezdinde bu oranlar %44'e %41'dir. Bu konuda radikal yaklaşan Birleşik Krallık'tır: %64 oranında "dış göç bir sorundur" denilmiştir. Buna asimetrik olan ve 'göçmen cenneti' sayılan İsveç'e göre, göç bir fırsattır: %68. Türkiye'de yanıt verenlerin %54'ü göçü daha çok sorun olarak değerlendirirken, sadece %18 göçün fırsat olduğunu düşünmektedir. Görece düşük göçmen nüfusa sahip ülkelerden Polonya ise, %13 oranında göçü ne fırsat ne de sorun olarak görmektedir. Atlantik'in iki yakası çoğunlukla yasa dışı göçten endişe duymaktadır (Grafik 4).

Grafik 4. Dış Göç: Daha Az Fırsat –Daha Çok Sorun

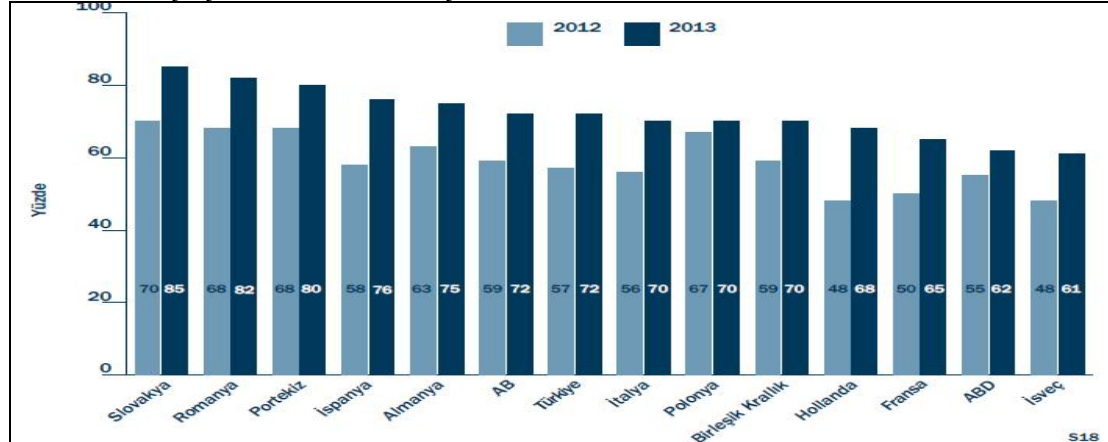

Kaynak: GMF, 2013.

► **Suriye'ye müdahale:**

2011'de Suriye'de baskıcı rejim kendi radikal muhalefeti yarattı ve bu muhalefet neredeyse 'Arap Baharı' ile eşzamanlı olarak hükümeti devirmek istedi. Hükümetle silahlı muhalif gruplar arasında çıkan çatışmalarda sivil halktan yüz binlerce insan öldü ve bir o kadarı komşu ülkelere göç etti. Bu dramatik gelişmeler sonucunda, ölümlerden ve göçlerden sorumlu tutulan Baas Hükümetine karşı uluslararası toplumun BM ya da ABD öncülüğünde askeri bir müdahale gündeme geldi. 2013'te yapılan anketin bir sorusu da işte bu konuyla ilgili olmuştur. ABD'de yanıt verenlerin 2/3'ü bir çoğunluk (2012'ye göre 7 puan artışla, %62) ve Avrupa'da neredeyse 3/4'ü (13 puan artışla %72) bu müdahalenin dışında kalınmasını tercih etmiştir. Suriye'ye müdahale muhalefeti artmıştır. Müdahaleye hayır diyenlerin oranı Polonya'da %67'den 2013'te %70'e, Türkiye'de ise %57'den %72'ye çıkmıştır (Grafik 5).

Grafik 5: Suriye'ye Müdahale İstenmiyor

Kaynak: GMF, 2013.

5. Sonuç

- Nerede rıza, orada güç (Gdzie zgoda, tam i siła).
Polonya atasözü

Polonya ve Türkiye, coğrafi ve tarihsel olarak Avrupa'nın iki "Doğulu" (oriental) ülkesidir. Fakat bu yapı, onların "Batılı" değerlerle entegrasyon kurmasını engellememiş, tersine pekiştirmiştir. İki ülke (biri "tam üye", diğeri "aday üye" statüsüyle) AB içinde birleşmiş ve ayrıca yükselen ve istikrarlı piyasalar olarak temas alanlarını genişletmişlerdir.

En radikal karşılaştırma şudur ki; Türkiye nüfusta Polonya'nın; Polonya da kişi başına gelirden -2013'te SAGP'ye göre- Türkiye'nin yaklaşık 2 katı bir büyüklüğe sahiptir. Bu farkın, Türkiye'nin AB'ye tam üye olması halinde kapanacağı beklenebilir. Türkiye-Polonya Ticaret Odası Başkan Yardımcısı G. Kobylecki (2008), Türkiye'nin AB adaylık sürecinin kendisine "deja vu" yaşattığını söylerken bu beklentinin boşa çıkmayabileceğini düşündürmektedir.

Polonya'nın ulusal stratejisi tarihsel olarak korku ve umutsuzluk üzerine kurulduğu ve en önemli sorun da ulusal kimliğin ve bağımsızlığın korunması olduğu ifade edilmektedir. Bölgesel güç olmaya çalışan Polonya'nın bugün izleyebileceği üç strateji vardır. Birincisi NATO ve AB içinde kalmak için Almanya'ya yaslanarak başarı göstermek; ikincisi hem Almanya hem Rusya ile yakın ilişki kurmak; son strateji ise bölge dışından bir güce -ABD'ye- dayanmak. Oysa Polonya ulusal stratejisi tarihsel planda "otarşik"tir ve ulusal kimliğini ve bağımsızlığını nasıl koruyacağına dair varoluşsal bir meseledir. Modern Türkiye'nin ise AB ve Avrasya merkezli genişleme rotaları zorluklarla doludur ve bakış açısı değişmeye başlamıştır (Friedaman, 2012; Yılmaz, ? : 5-6).

Avrasya satranç tahtasında oynanan stratejik oyunlar, Dünyanın pek çok ülkesi gibi Polonya ile Türkiye'nin saf bağımsızlık özlemini "romantik söylem" düzeyinde tutmaktadır. Son zamanlarda dillendirilen ortak entelektüel kanaatlere göre Polonya, Türkiye'nin AB için tam üyeliğini desteklemeye ve kendi ekonomisini Euro para alanına sokmak ve Maastricht kriterlerine uydurmak için daha fazla çaba göstermelidir. Türkiye de, Polonya ile birlikte, 21. yy. projesi sayılan "Avrasya Birliği"ne "ortak üye" olarak katılmayı planlamalıdır.

Polonya'nın gelişen ekonomi anlamına gelen yükselen piyasalardan biri olmaktan gelişmiş ekonomi anlamında sanayileşmiş ve bilgi ekonomisine dönüşmüş ülkeler arasına nasıl girebileceği konusunda bazı öneriler geliştirilmiştir. Polonya Ekonomi Bakanlığı'nın "girişimciliğin ve yenilik ekonomisinin geliştirilmesi" bağlamında ileri sürdüğü önerilerden bazıları şunlardır (Poland Ministry of Economy, 2013b: 13-5): i- Yasal ve kurumsal çatıyı modernleştirmek; ii- vergi sistemini basitleştirip etkinleştirmek; iii- iktisadi adaleti tabana yaymak için mahkemeleri güçlendirmek; iv- sosyoekonomik diyalogu sağlamlaştırmak; v- KOBİ sektörüne yapılan mali desteği arttırmak ve sonuçlarını dikkatlice izlemek; vi- sürdürülebilir sanayi politikası gibi sürdürülebilir üretim ve tüketimin geliştirilmesi için de yeterli koşulları yaratmak; vii- ekonominin çarklarının dönmesi ve ekonominin dönüşümü için gerekli sermaye erişimini sağlamak; viii- aynı amaçla enerji büyümesi ve etkinliğini arttırırken nükleer enerji dâhil yenilenebilir enerji kaynaklarını elde etmek ve kullanmak için zorunlu yatırımları gerçekleştirmek; ix- yenilik faaliyetleri için ar-ge harcamalarını arttırmak; x- fikri mülkiyet kültürünü yaymak, sınaî mülkiyet haklarını ve yatırım fikirleri anlamında girişim (risk) sermayesini desteklemek; xi- yenilikçi politikaların uluslararasılaştırılmasını teşvik etmek, vs. Kuşkusuz bu önerilerin hepsi Türkiye için de geçerlidir.

Polonya'nın dâhil olduğu -II. Paylaşım Savaşı'ndan sonra (1946) Churchill'in deyimlendirdiği- "*Demir Perde*" (Sovyet-Komünist Doğu) Bloku artık yırtılmış, çökmüştür. Bu mat ve itici perde yerine, 1991'den beri daha parlak, şeffaf ve çekici gibi görünen "*gümüş perde*" dikilmeye devam etmektedir. Zira bütün dünyanın '*kahir ekseriyetle*' dedikleri bir şekilde kapitalistleştiği görülmektedir. Dünya, *kahredici* bir şekilde kimin daha çok kapitalist olduğu yarışına hatta kavgasına sahne olmaktadır. Polonya ve Türkiye "*yükselen piyasalar*" olabilir fakat öte yandan bu kavgada ortaya çıkan toz duman da gittikçe *yükselmekte* ve zayıf toplumları zehirlemektedir.

Kaynakça

- Baranski, P., Żagun, K. (Direktör) (2012). KPMG in Poland Special Economic Zones, www.kpmg.pl
Bnp Paribas (2014). Real Estate Guide to Investing in Poland, www.realestate.bnpparibas.com/investing-guide, 20.4.2014.
CIA-Central Intelligence Agency (2014). The World Factbook,

- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2001rank.html>, 10.5.2014
- Dimitrova, A. L. (2010). "The Management of EU Accession in the Longer Term: Administrative Adaptation or an Opportunity for Setting Priorities for Reform?", Çev. H.E.şener), iç. *Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinin Örgütlenmesi: Türkiye, Macaristan ve Polonya*, (Ed.) Şener, H.E. ve- Esen, E. Phoenix Yayınevi, Ankara, 179-199.
- Friedman, G. (2012). "Poland's Strategy", Geopolitical Weekly Stratfor, August 28, <http://www.stratfor.com/weekly/polands-strategy>, 2.5.2014.
- GIA-Global Intelligence Alliance, Business Perspectives on Emerging Markets 2012-2017 Report, Aug. 2012, <http://www.globalintelligence.com/insights-analysis/emerging-markets/industry-reports/manufacturing-industrial>
- GIA-Global Intelligence Alliance (2013). [globalintelligence.com/insights-analysis/emerging-markets/top-30-emerging-markets/](http://www.globalintelligence.com/insights-analysis/emerging-markets/top-30-emerging-markets/), 29.4.2014.
- GMF-The German Marshall Fund of the United States (2013). Transatlantic Trends 2013, <http://trends.gmfus.org/transatlantic-trends/country-profiles-2/turkey-2/>, 2.5.2014.
- IBRD-International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank (2013). Doing Business 2014: Understanding Regulations for Small and Medium-Size Enterprises, 11th Ed., Washington.
- IEP- The Institute for Economics and Peace (2014), Global Peace Index 2013, http://www.visionofhumanity.org/sites/default/files/2013_Global_Peace_Index_Report_0.pdf (3.5.2014)
- İKV-İktisadi Kalkınma Vakfı (2014). AB Genişlemesi, <http://www.ikv.org.tr/icerik.asp?konu=abgenislemesi&baslik=AB%20Geni%FElemesi>, 3.5.2014.
- İZTO-İzmir Ticaret Odası (2013). Polonya Ülke Bilgileri ve Türkiye İle İkili İlişkileri, AB ve Uluslararası Organizasyonlar Masası, Mayıs, İzmir, http://www.izto.org.tr/portals/0/ulke_bayraklari/polonya_2013.pdf, 4.5.2014.
- Kobyleckı, G. (2008). Söyleşi: "Türkiye'nin AB Yolculuğu Polonya'yla Aynı", BORYAD, Mayıs, <http://www.boryad.org/polonya-turkiye-arasindaki-ticari-faaliiyetler-haberi-11095.htm>, 5.5.2014.
- Michoński, A. "The Management of EU Accession Policy in Poland: The Role of National Coordination Center and the Mission to the EU", (Çev. H.E.şener), iç. *Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinin Örgütlenmesi: Türkiye, Macaristan ve Polonya*, (Ed.) Şener, H.E. ve- Esen, E., Phoenix Yayınevi, Ankara, 221-249.
- Miller, T., Holmes, K.R.and Feulner, E.J. (2014). Highlights of the2013 Index of Economic Freedom Promoting Economic Opportunity and Prosperity, The Heritage Foundation - The Wall Street Journal.
- Moment (2010), "AB'nin 6.Büyük Ekonomisi Polonya", Eylül, S.28, <http://www.moment-expo.com/abnin-6-buyuk-ekonomisi-polonya>, 30.4.2014.
- OECD (2013a). Country Statistical Profile: Poland 2013, <http://www.oecd-ibrary.org/docserver/download/191100221e1t005.pdf?expires=1398952581&id=id&accname=freeContent&checksum=113D629264DC69D6412E385ED1CF2134>, 25.4.2014.
- OECD (2013b) Country Statistical Profile: Turkey 2013, <http://www.oecd-ibrary.org/docserver/download/191100281e1t005.pdf?expires=1398952682&id=id&accname=freeContent&checksum=2AF17554EB1DFB8B750FBD9FB0EC799A>, 25.4.2014.
- PALiZ-Polish Information and Foreign Investment Agency (2013), "Everything You Wanted to Know About Poland", Invest in Poland , 5th Ed., 2013
- PALiZ-The Polish Information and Foreign Investment Agency (2014)-The Zamość City Council Invest in Poland, The Investment Potential Zatalogue of Polish Cities, www.zamosc.pl, www.inwestujnawschodzie.pl, 20.5.2014.
- Poland Ministry Of Economy (2013a). Poland 2013 Report Economy, Warsaw.
- Poland Ministry Of Economy (2013b). Poland 2013 Report on Foreign Trade, Warsaw.
- Polonya Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği (2013). Polonya-Türkiye Ekonomik İlişkileri – Mevcut Durum ve Gelecek Beklentileri:

http://ankara.trade.gov.pl/tr/polska/article/detail,2034,POLONYA_TURKIYE_EKONOMIK_ILISKILERI_MEVCUT_DURUM_VE_GELECEK_BEKLENTILERI.html, 22.4.2014.

Schwab, K. (Ed.) (2014). Insight Report The Global Competitiveness Report 2013–2014, Full Data Edition, World Economic Forum.

Transparency International (2012). Corruption Perceptipns Index (CPI) , Transparency International International Secretariat, Berlin.

UNDP (2013). Summary Human Development Report 2013 -The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World, NY.

Yılmaz, S. (?). “Türkiye Gibi Ülkeler: Meksika, Polonya ve İsrail”,
http://usam.aydin.edu.tr/analiz/turkiye_gibi_ulkeler.pdf, 30.4.2014.